STEPS IN THE EVOLUTION OF ROMANIAN LAW

Elena Tereza DANCIU
Assoc. Prof. , PhD., University of Craiova

Abstract: By accepting the form of expression of law as a criterion for delimiting the stages of its evolution, we distinguish two great periods: the period of customary law, or unwritten law, and the period of written law.
In our country, the first period is comprised between the emergence and development of the Geto-Dacians' customs, certainly long before the establishment of the Geto-Dacian stat, up to the 15th century, and the second period begins with the first codifications and continues up to the present.
On the other hand, we cannot help but notice that there are moments in history that are likely to cause great transformations in the structure of a society, changing, practically, the direction towards which it can evolve. Thus, we distinguish between Geto-Dacian customary law, the application of Roman law in Dacia, the formation and evolution of Romanian customary law, the appearance of written law and its evolution during the reigns of the land, law during the Turkish-Phanariot regime, law during the struggle for the unification of the nation, law during the communist regime and law in the post-December period.

Keywords: custom, written law, evolution, period, transformation

Dreptul cutumiar- prima etapă a sistemului de drept autohton

Dreptul cutumiar reprezintă creaţia juridică a poporului nostru pe care o descoperim în perioada antică la geto-daci şi în perioada medievală de la momentul retragerii aureliene şi până la redactarea şi aplicarea primelor texte româneşti cu valoare normativă. În evoluţia sistemului de drept românesc se pot observa şi perioade în care s-au aplicat atât obiceiul, cât şi legea scrisă.

În antichitate, atât în perioada anterioară cuceririi romane, cât şi în perioada în care o parte a teritoriului Daciei a fost provincie romană, putem spune că legea şi obiceiul au fost izvoare ale dreptului. Legile scrise ale geto-dacilor au fost Legile Bellagines, cunoscute înainte de formarea statului, în timpul regelui Burebista, dar şi în perioada statală. Ele au rezistat cuceririi romane pentru că în secolul V d. Hr., când a trăit Iordanes, el a cunoscut de textul lor. În perioada cuceririi romane se sesizează o dualitate în aplicarea legilor romane şi a legilor şi a obiceiurilor provinciilor cucerite. Chiar jurisconsulţii Romei confirmă această dualitate. De exemplu, Gaius afirma că normele care guvernau căsătoriile dintre peregrini erau cele locale „*secundum leges moresque peregrinorum*"[1]. La fel putem spune şi despre proprietate, moştenire, obligaţii, infracţiuni şi pedepse.

Cu alte cuvinte, aplicarea dreptului roman în Dacia nu a înlăturat normele care existau în obştile locuite de populaţia autohtonă. Sesizăm, astfel, o continuitate a unui sistem de norme creat de-a lungul timpului. Acest sistem de norme a fost numit în perioada medievală „Legea Ţării" sau „Obiceiul pământului". Denumirea este semnificativă şi arată două trăsături caracteristice ale legilor nescrise ale poporului nostru: unitatea de conţinut şi originalitatea.

[1] *Gaius*, I, 92

Unitatea de conţinut, sesizată din denumire, este demonstrată de înscrisurile oficiale sau neoficiale ale românilor: hrisoave, urice, cărţi domneşti, zapise etc. Practic, chiar dacă românii au fost separaţi politic, legile lor erau aceleaşi. La fel şi limba, religia şi întreaga lor cultură. Deşi separat politic, poporul român a fost închegat spiritual. Legea este a ţării adică a pământului muncit de ţăranul geto-dac, sau vlah sau român. Suntem un popor născut pe aceste pământuri. De aceea, obiceiurile noastre pornesc de la cultivarea pământului şi de la ataşamentul nostru faţă de vatra în care am fost zămisliţi. Spre deosebire de comunităţile nomade, unde legăturile dintre membrii comunităţii erau cele de familie, la noi legătura dintre membrii obştilor era faţă de pământ. Încercările deseori eşuate de a fi uniţi politic au reuşit, totuşi, o consolidare a culturii şi a sistemului nostru juridic, dar unitatea culturală nu a fost determinată de cea politică. Întreaga noastră istorie confirmă această realitate.

În mod indirect, denumirea dreptului nostru cutumiar ne conduce către o altă trăsătură caracteristică, şi anume, originalitatea. Acest sistem de norme, care s-a format de-a lungul timpului în strânsă legătură cu ocupaţiile noastre, nu putea să fie decât un sistem original care izvora direct din realitatea noastră socială. Contactele cu popoarele care au traversat temporar acest pământ au lăsat urme, au fost influenţe, aşa cum era normal să fie când se întâlnesc popoare şi culturi diferite, dar aceste influenţe nu au alterat specificitatea noastră pentru că tot ceea ce am preluat a fost adaptat, transformat la ceea ce făcea parte din tradiţia noastră. Aceasta este şi diferenţa majoră dintre dreptul cutumiar şi cel scris. Dreptul cutumiar a fost un sistem autentic, care a rezistat în timp. Creaţiile juridice scrise au copiat deseori modele străine la care a trebuit să ne adaptăm.

Rezistenţa în timp a dreptului cutumiar nu a împiedicat o anumită evoluţie, adică schimbări determinate de evenimente politice. O primă etapă în evoluţia dreptului cutumiar ar fi cea anterioară formării statului geto-dac. Este o perioadă în care populaţia trăia grupată în triburi şi uniuni de triburi. Pornind de la o perioadă relativ recentă în existenţa noastră, adică din anul 514, când Herodot scria despre noi, descoperim o societate în plină dezvoltare şi stratificare socială pe criterii militare. Şefii militari ai uniunilor de triburi erau „primii între egali”[2]. În această perioadă aflăm că proprietatea era devălmaşă şi că proprietatea individuală se desprinde din cea comună[3]. Familia era monogamă, dar există şi texte care amintesc despre poligamie la strămoşii noştri geţi[4]. Contractele erau probabil solemne şi se încheiau prin jurământ. Infracţiunile împotriva patrimoniului erau rar întâlnite, era cunoscută legea talionului în materia pedepselor, iar judecătorul suprem era conducătorul tribului sau al uniunilor de triburi.

Formarea statului geto-dac în timpul regelui Burebista schimbă realitatea politică. Se creează condiţiile dezvoltării economice şi culturale şi se aminteşte de o nouă reformă legislativă pusă în aplicare de marele preot Deceneu. Ascensiunea politică a geto-dacilor este întreruptă de războaiele daco-romane şi de transformarea unei părţi din teritoriul Daciei în provincie romană. Cucerirea Daciei este un alt moment care schimbă cursul istoriei strămoşilor noştri. Aşa cum aminteam, lumea romană vine cu

[2] *E. Cernea, E. Molcuț*, Istoria statului și dreptului românesc, Editura Press Mihaela, București, 1999, p.90
[3] *Horațiu*, Carmina, III, 24
[4] *Strabon*, VII, 3, 4

propriile legi şi cu un mod de viaţă diferit de cel autohton, dar chiar şi în aceste condiţii încă se mai păstrează vechile obiceiuri.

O altă etapă este cea cuprinsă între momentul retragerii aureliene şi apariţia formaţiunilor prestatale româneşti. În această perioadă poporul român trăia în obştile săteşti ale căror norme erau pe de-o parte cele cunoscute la geto-daci, iar pe de altă parte s-a mai păstrat şi ceva din moştenirea juridică romană. În plus, vorbim de un popor care trecea la creştinism şi care avea de suportat marile migraţii. Obştea ţărănească a fost caracterizată ca o comunitate ale cărei reguli vizau proprietatea şi munca în comun. Era, de asemenea o comunitate cu principii democratice în care hotărârile erau luate în comun şi în care toţi erau egali şi solidari între ei.

Migraţiile determină crearea unor comunităţi din ce în ce mai mari prin unificarea obştilor. În timp, se observă ca şi la geto-daci o stratificare socială. Proprietatea individuală se desprinde de cea comună, iar unele obşti devin aservite marilor domenii feudale. În cadrul acestor formaţiuni nou create, numite: „cnezate, voievodate şi ţări", în dreptul cutumiar apar noi reguli care guvernează relaţiile dintre proprietarii de pământ şi ţăranii aserviţi.

Formarea statelor medievale româneşti este perioada de apogeu politic şi juridic. Politic pentru că se conturează trei entităţi statale cu noi reguli privind conducerea politico-administrativă şi organizarea fiscală. Juridic pentru că vorbim de un sistem închegat de norme care favorizează trecerea către etapa dreptului scris.

Apariţia şi evoluţia dreptului scris

Trecerea către dreptul scris a reprezentat o etapă importantă în evoluţia sistemului juridic. Această trecere a fost favorizată de doi factori; formarea statului şi legătura puternică dintre stat şi biserică.

Consolidarea puterii statale este strâns legată de un sistem juridic bine conturat, iar într-o societate dominată de o puternică mentalitate religioasă statul şi biserica sunt doi vectori ai aceleiaşi forţe. Iată de ce, atât în perioada antică, cât şi în perioada medievală, odată cu formarea statului constatăm că primele măsuri sunt legate de reformarea sau de modernizarea legislaţiei şi că reprezentanţii bisericii au avut o contribuţie însemnată în acest sens.

De exemplu, după formarea statului geto-dac, potrivit relatărilor lui Strabon, Burebista şi-a disciplinat supuşii prin „...ascultare faţă de porunci. ... Spre a ţine în ascultare poporul, el şi-a luat ajutor pe Deceneu..."[5], mare preot în timpul acestuia.

După formarea statelor medievale româneşti, voinţa politică a domnilor Ţărilor Române este transpusă juridic prin redactarea pravilelor bisericeşti, numite de români „legea dumnezeiască sau legea lui Dumnezeu"[6]. Această voinţă este exprimată şi realizată tot cu ajutorul reprezentanţilor bisericii, aşa cum vom observa în paginile care urmează.

[5] *Strabon*, Geographia, VII, 3, 11 (*www. Enciclopedia-dacica.ro*); *T. Danciu*, *S. Badea*, The Philosophical and Legal Conception of the Geto-Dacians, Revista de Studii Literare Româneşti, Nr. 18, Ed. Arhipelag XXI Press, Târgu-Mureş, 2019, p. 168-174.
[6] *I. N. Floca*, Originile dreptului scris în biserica română, Biserica ortodoxă română, Sibiu, 1969.

Au existat şi situaţii în care voinţa domnilor a fost exprimată direct, fără mijlocirea bisericii. Este cazul hrisoavelor domneşti. Iniţial, prin intermediul hrisoavelor erau aplicate normele dreptului cutumiar. Începând de la sfârşitul secolului al XVI-lea ele capătă un caracter legislativ pentru că exprimau voinţa domnilor Ţărilor Rămâne prin adoptarea unor norme generale, emise de către aceştia pentru întreaga ţară. Cu alte cuvinte, ele devin acte normative pentru că nu se mai rezumă la punerea în aplicare a unor dispoziţii ale Legii ţării.

La jumătatea secolului al XVII-lea s-a mai făcut încă un pas în evoluţia dreptului scris românesc prin redactarea celor două pravile: Cartea Românească de învăţătură şi Îndreptarea legii. Aceste legiuiri au fost considerate monumente legislative ale acestui secol prin limbaj, prin sistematizare, prin izvoare şi prin conţinut. În plus, ele au fost numite pravile laice deoarece dispăreau o parte din dispoziţiile de drept canonic.

Cu toate acestea, în practică de cele mai multe ori erau aplicate tot normele dreptului cutumiar. „Explicaţia rezidă în faptul că aceste pravile răspundeau exclusiv nevoii de cultură şi de informare religioasă a aristocraţiei feudale şi în special a clericilor, care cunoscând slavona bisericească, le puteau folosi în exercitarea obligaţiilor lor canonice. Pentru judecătorul laic însă, necunoscător al limbii slavone, ca de altfel şi pentru poporul de rând, aceste pravile au rămas necunoscute”[7].

Însă nici mai târziu când pravilele bisericeşti încep să fie redactate în limba română sau când sunt tipărite cele două pravile laice: Cartea românească de învăţătură şi Îndreptarea legii nu putem vorbi despre o circulaţie în practică a acestora. Inaplicabilitatea acestor coduri pornea de la faptul că aveau un conţinut care „nu corespundea nevoilor societăţii româneşti din acea vreme, deoarece reproducea unele legiuiri străine de realitatea autohtonă”. Iată de ce autorii celor două texte au îngăduit judecătorului să judece şi „împotriva pravilei”[8], „atitudine teoretic incompatibilă cu normele unei legi cu adevărat născute din nevoile proprii ale unei societăţi date”[9].

În Transilvania, românii au codificat vechile norme ale dreptului cutumiar prin Statutele şi Constituţiile Ţării Făgăraşului. De asemenea, pentru întreaga populaţie a Transilvaniei au fost elaborate şi codificate decretele regale, în perioada voievodatului şi hotărârile Dietei, cunoscute sub denumirea de Approbatae şi Compilatae Contitutiones, în perioada principatului. Semnificativă este şi colecţia de legi realizată de juristul Ştefan Werboczi la cererea regelui Vladislav al III-lea. Dar toate aceste sinteze nu erau altceva decât expresia politicii de centralizare promovată de regii Ungariei şi de impunere a unui regim discriminatoriu pentru populaţia românească din Ardeal, hărţuită în mod constant de către cele trei naţiuni minoritare: nobilimea maghiară, patriciatul săsesc şi mica nobilime secuiască.

O altă etapă în evoluţia dreptului românesc este cea a perioadei fanariote. Pentru români, regimul turco-fanariot a fost o perioadă destul de tulbure şi greu de suportat

[7] *Vl. Hanga*, Istoria dreptului românesc. Dreptul cutumiar, Editura Fundaţiei „Chemarea”, Iaşi, 1993, p. 120.
[8] Cartea Românească de Învăţătură, Editura Academiei RPR, Bucureşti, 1961, glava 56, paragraf 3 şi 4.
[9] *Vl. Hanga*, op. cit., p. 121.

prin restricţiile impuse de Poarta Otomană, prin abuzurile săvârşite de domnii fanarioţi, prin fiscalitatea excesivă şi prin generalizarea corupţiei[10].

În egală măsură, în cei aproximativ o sută de ani de dominaţie turco-fanariotă, teritoriul Ţărilor Române a fost în repetate rânduri teatrul de luptă între Austria, Rusia şi Poarta Otomană. Aceste războaie au însemnat pierderi materiale, datorită faptului că românii mai mult ca oricând trebuiau să susţină armata turcească, dar şi pierderi teritoriale pentru că turcii au restrâns activitatea diplomatică a Ţărilor Române. Considerându-le propriile lor provincii, turcii au cedat austriecilor Oltenia (reluată după douăzeci de ani de ocupaţie) şi Bucovina, iar ruşilor Basarabia[11].

Această perioadă sintetizată prin termenul „fanariotism" a fost considerată în istoriografia noastră „una dintre cele mai negre pagini"[12].

Cu toate acestea, în mod paradoxal, secolul al XVIII-lea a fost şi secolul „despotismului luminat"[13]. Domnii fanarioţi proveneau din familii bogate, dar şi educate. Cunoscători de limbi străine, buni traducători şi diplomaţi[14] ai Porţii Otomane au deschis pentru Ţările Române calea culturii occidentale, a modernizării şi a reformelor juridice. Printre aceşti domni se numără Constantin Mavrocordat, Alexandru Ipsilanti, Scarlat Calimach şi Gheorghe Caragea. Constantin Mavrocordat a încercat prin măsurile introduse să înlăture corupţia şi să oprească abuzurile prin remunerarea dregătorilor, să amelioreze statutul robilor şi a ţăranilor aserviţii prin hrisoavele date în 1741, 1746 şi 1749 pentru desfiinţarea robiei şi rumâniei.

Cea de-a două etapă a regimului turco-fanariot, a fost cuprinsă între 1774-1822. Această perioadă este marcată de pierderi teritoriale. La 7 mai 1775, Bucovina era răpită Moldovei şi inclusă în Austria conform unui tratat între Austria şi Turcia. În anul 1812, în urma unui alt război desfăşurat tot pe teritoriul românesc partea Moldovei dintre Nistru şi Prut este anexată Imperiului ţarist. Această parte a fost numită Basarabia[15]. Tot pe fondul războiului ruso-turc, Ţările Române au beneficiat de anumite înlesniri economice în urma Tratatului de la Kuciuk-Kainargi. Astfel, prin Hatişeriful Porţii pentru Ţara Românească şi Moldova se acordă vechile privilegii economice celor două principate şi se limitează monopolul otoman.

Din punct de vedere juridic, este perioada adoptării unor coduri care au jucat un rol important în legislaţia românească, în special Codul Calimach şi Legiuirea Caragea.

Cele două coduri au fost considerate pe bună dreptate monumente legislative ale primei jumătăţi a secolului al XIX-lea pentru că ele îmbogăţeau creaţia juridică

[10] *G. D. Iscru*, Revoluția română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu", București, 2000, p. 13-14.
[11] *P. P. Panaitescu*, Istoria Românilor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990, p. 225.
[12] *G. D. Iscru*, op. cit., p. 13.
[13] *M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ş. Papacostea, P. Teodor*, Istoria României, Editura Corint, București, 2003, p. 230-231
[14] În general, datorită abilităților pe care le aveau fanarioții se ocupau de politica externă a Imperiului Otoman. Pentru ei a fost creată funcția de dragoman, care îndeplinea atribuțiile unui ministru de externe.
[15] Numele de Basarabia a fost dată în timpul lui Mircea cel Bătrân regiunii Chiliei pentru că această regiune fusese stăpânită de munteni. Aceștia erau numiți de moldoveni „basarabi" după numele întemeietorului țării. Apoi numele de Basarabia a fost dat Bugeacului, dezlipit de turci din Moldova și dat tătarilor pentru ca la 1812 numele să fie extins pentru toată regiunea dintre Prut și Nistru, vezi în *P. P. Panaitescu*, Istoria românilor, op. cit., p. 237.

românească cu dispoziţii moderne, iar meritul le aparţine celor care au participat la realizarea lor. Aşa cum arăta Andrei Rădulescu, „ei au încercat să pună în valoare însemnătatea legilor şi ştiinţa dreptului" şi demn de menţionat este că, prin operele pe care le-au realizat, „au căutat să adapteze formele de civilizaţie apuseană la noi…potrivindu-le cu ceea ce era la noi, să înnoade acele forme cu instituţiunile de la noi, ca să nu se rupă legătura cu trecutul"[16]. Exprimarea unei astfel de mentalităţi o găsim în Pravilnicească Condică, în prefaţa variantei în limba română a acesteia, unde Brăiloiu scria că nu este bine să aduci legi străine, oricum, ci să cauţi totdeauna ca legile să se potrivească cu starea socială care se găseşte aici. Aceasta este o greşeală pe care juriştii acestei perioade au încercat să nu o facă, dar care s-a făcut mai târziu, mai ales după 1859[17].

Următoarea etapă este bogată în evenimente. Este o perioadă de grele încercări, dar şi de reuşite. Este o perioadă în care fiecare eveniment istoric atrage după sine transformări, implicit în domeniul juridic. Cele două revoluţii române, de la 1821 şi din 1848, Unirea de la 1859, cucerirea independenţei prin participarea la ultimul război ruso-turc între 1877-1878, participarea României la Primul Război Mondial au fost evenimente care au prefigurat şi au contribuit la realizarea statului naţional unitar, după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

La 1821 moşnenii şi pandurii olteni se revoltă sub conducerea lui Tudor Vladimirescu. Programul Revoluţiei de la 1821 a fost prin ideile şi obiectivele formulate un adevărat program de regenerare naţională care cuprindea revendicări de ordin social, prin care se cerea iertarea dărilor pe trei ani, şi de ordin politic, care vizau acordarea dregătoriilor după vrednicie şi nu pe bani sau prin naştere, desfiinţarea privilegiilor acordate străinilor, întreţinerea şcolilor româneşti, desfiinţarea vămilor interne etc.[18]

Asasinarea lui Tudor Vladimirescu, în noaptea de 26 spre 27 mai, a încheiat o bătălie nu şi lupta în sine. Imediat după aceea o parte din cererile revoluţionarilor au fost reluate de grupări ale boierimii într-o serie de memorii înaintate Rusiei, Turciei şi Austriei. Ca rezultat, Poarta dă curs, parţial, memoriilor adresate şi hotărăşte, la 1 iulie 1822, numirea a doi domni pământeni: Ioniţă Sandu Sturdza, în Moldova şi Grigore Ghica, în Ţara Românească.

Revendicările românilor au fost continuate prin Revoluţia de la 1848. Desfăşurată aproape simultan în toate cele trei ţări române, Revoluţia de la 1848, înainte de a fi un eveniment socio-politic, menit să producă transformări în toate structurile societăţii româneşti, a fost o mişcare culturală, care, pe plan internaţional, punea accentul pe ideea de libertate şi egalitate socială, iar în spaţiul intern, căuta să afirme valorile naţionale.

În raporturile internaţionale, idealurile românilor erau acelea de a scăpa de suzeranitatea otomană, protectoratul ţarist şi dominaţia austriacă şi de a înlătura

[16] *A. Rădulescu*, Pagini inedite din Istoria dreptului vechi românesc, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1991, p.148-150.
[17] Idem.
[18] *M. T. Oroveanu*, Istoria dreptului românesc şi evoluţia instituţiilor constituţionale, Editura Cerma, Bucureşti, 1995, p. 190-192.

graniţele din teritoriile locuite de români. Pe de altă parte, reformele anterioare nu reuşiseră decât să deschidă drumul unor schimbări care trebuiau continuate. Se lupta pentru o societate modernă, ale cărei idei, concepte şi principii să fie altele decât cele care fuseseră până atunci, tributare încă unui mod de gândire feudal.

Aceste concepte şi principii au fost materializate, după Unirea Principatelor Române, în anul 1864, an pe care îl considerăm de graţie, deoarece atunci au fost adoptate sau au intrat în vigoare majoritatea legilor prin care se încerca transformarea societăţii româneşti într-o societate modernă şi punerea în practică a doleanţelor exprimate prin Revoluţia de la 1848. Din acest pachet de legi făcea parte şi ceea ce s-a numit *Corpus iuris civilis*, adică Codul civil, Codul de procedură civilă, Codul penal şi Codul de procedură penală.

Despre Codul civil român s-a spus că nu a fost altceva decât o copie a Codului civil francez de la 1804 şi că a fost o lege individuală, formalistă şi cu un pronunţat caracter de clasă. Este foarte adevărat că majoritatea celor 1914 articole nu erau altceva decât traducerea fidelă a Codului Napoleon şi că pot fi remarcate puţine diferenţe între reglementările celor două coduri. Cu toate acestea Codul civil de la 1864 a fost cea mai longevivă lege românească şi unul dintre exemplele prin care nu legea izvorăşte din realitatea socio-politică, economică, culturală şi juridică ci societatea se adaptează la un model juridic care nu îi aparţine, care nu îi este propriu.

O situaţie asemănătoare se poate constata şi în cazul Constituţiei de la 1866. Elaborată după un proiect belgian, a întâmpinat aceleaşi critici. „La noi - comenta Nicolae Iorga - a existat o dezvoltare constituţională ignorată de Constituţia de la 1866", care „este izvorâtă dintr-o simplă operă de traducere a unei Constituţii apusene; ea n-are absolut nici un fel de legătură cu trecutul nostru propriu şi nu reprezintă nici o elaborare particulară nouă"[19].

În general, legiuitorul român s-a bazat pe împrumuturi străine, iar istoria juridică modernă şi contemporană oferă multe exemple de acest gen. Dorinţa de transformare, de integrare în marea familie a statelor europene avansate a condus spre aceeaşi practică şi acelaşi rezultat. Adaptarea societăţii la legea străină.

Secolul al XX-lea a continuat seria marilor schimbări. Cele două războaie mondiale, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, dictatura regală, antonesciană şi în cele din urmă cea comunistă, Revoluţia din decembrie 1989 au fost evenimente care au deschis noi drumuri în istoria noastră socio-politică.

După 1 decembrie 1918 statul naţional unitar român trebuia să facă demersuri pentru ratificarea unirii, pe de-o parte şi pentru unificarea legislaţiei, pe de altă parte. „ A fost o epocă plină de vitalitatea şi creativitate în care românii din toate straturile sociale au experimentat idei noi, de la filozofie la poezie şi de la politică la marile afaceri. Dar a fost, totodată, şi o epocă de dispute şi diviziuni, pentru că românii au fost obligaţi să reorganizeze instituţii înfiinţate cu mult timp înainte, să reexamineze tradiţii respectate

[19] Constituţia din 1923 în dezbaterea contemporanilor, Editura Humanitas, Bucureşti, 1990, p. 25.

şi să se confrunte cu problemele unei societăţi burgheze în ascensiune, pe calea spre urbanizare, fenomen comun întregii Europe”[20].

Probabil că a fost şi perioada de apogeu a istoriei noastre pentru că spre sfârşitul deceniului al treilea, criza economică mondială s-a răsfrânt negativ asupra economiei româneşti şi a făcut loc dezechilibrelor şi disfuncţionalităţilor economice, politice, sociale şi, implicit, juridice.

Prin promulgarea Constituţiei la 27 februarie 1938, sunt limitate principiile democratice pe care le aducea Constituţia din 1923 şi este deschisă calea dictaturii regale, impusă de regele Carol al II-lea. Împrejurările nefaste ale anului 1940 duc la pierderea teritoriilor româneşti recuperate în anul 1918 şi, în aceste condiţii, la 6 septembrie 1940, regele abdică, iar moştenitorul tronului depune jurământul de credinţă, luând titlul de Regele Mihai I. În aceeaşi zi, Regele învesteşte pe Preşedintele Consiliului de Miniştri, Generalul Ion Antonescu, cu puteri depline pentru conducerea statului român. În acest mod, se face trecerea de la dictatura regală spre regimul militar antonescian. Întoarcerea armelor la 23 august 1944, avea să pună capăt acestui regim şi să grăbească sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Soarta românilor nu avea să fie însă mai bună pentru că, prin câştigarea alegerilor de către comunişti, în 1946, se va scrie una dintre cele mai triste pagini din istoria românilor. În urma proclamării la 30 decembrie 1947 a Republicii Populare Române statul a devenit o dictatură a proletariatului. „Obiectivele principale au fost, în concepţia guvernanţilor, punerea de acord a caracterului relaţiilor de producţie cu caracterul puterii politice, îngrădirea şi eliminarea treptată a proprietăţii capitaliste prin crearea proprietăţii socialiste ca proprietate a întregului popor, făurirea sectorului socialist în industrie, trecerea la organizarea şi conducerea planificată a economiei, organizarea pe baze socialiste a agriculturii, construirea bazei tehnico-materiale a socialismului”[21].

Cei aproximativ 45 de ani de dictatură comunistă au reprezentat nu numai o perioadă de abuzuri şi de îngrădiri, ci şi o rupere a poporului român de istoria şi de vechile sale tradiţii. După decembrie 1989, s-a dorit revenirea la societatea democratică cunoscută în perioada interbelică, dar mentalitatea socio-politică înrădăcinată într-o jumătate de secol de comunism a creat şi creează incoerenţă şi stângăcie în legislaţia românească.

În concluzie, cu fiecare eveniment istoric semnificativ s-a luptat pentru o viaţă socială mai bună, pentru dezvoltare economică şi pentru integrare într-un sistem juridic evoluat. Dar de cele mai multe ori mijlocul folosit a fost copierea, imitaţia. Pe de altă parte, secolele XIX şi XX au fost, nu numai pentru noi, ci pentru întreaga lume, secole de frământări, de transformări, în toate domeniile, pe toate planurile. Pentru sistemul nostru juridic însă, în ciuda dorinţei de modernizare, aceste dese schimbări au creat rupturi, fracţionări, disfuncţionalităţi. Poate că ceea ce ne lipsit în tot acest interval de timp a fost stabilitatea politică care ne-ar fi ajutat să evităm discontinuitatea legislativă

[20] *M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ş. Papacostea, P. Teodor*, op. cit., p. 346.
[21] *L. P. Marcu*, Istoria dreptului românesc, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1995, p. 280.

şi să fim capabili să elaborăm o creaţie juridică viabilă şi coerentă pentru societatea noastră.

Bibliografie

M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ş. Papacostea, P. Teodor, Istoria României, Editura Corint, Bucureşti, 2003
Cartea Românească de Învăţătură, Editura Academiei RPR, Bucureşti, 1961
E. Cernea, E. Molcuţ, Istoria statului şi dreptului românesc, Editura Press Mihaela, Bucureşti, 1999
T. Danciu, S. Badea, The Philosophical and Legal Conception of the Geto-Dacians, Revista de Studii Literare Românești, Nr. 18, Ed. Arhipelag XXI Press, Târgu-Mureș, 2019
Vl. Hanga, Istoria dreptului românesc. Dreptul cutumiar, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1993
I. N. Floca, Originile dreptului scris în biserica română, Biserica ortodoxă română, Sibiu, 1969
G. D. Iscru, Revoluţia română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, Casa de Editură şi Librărie „Nicolae Bălcescu", Bucureşti, 2000
L. P. Marcu, Istoria dreptului românesc, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1995
M. T. Oroveanu, Istoria dreptului românesc şi evoluţia instituţiilor constituţionale, Editura Cerma, Bucureşti, 1995
P. P. Panaitescu, Istoria Românilor, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1990
A. Rădulescu, Pagini inedite din Istoria dreptului vechi românesc, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1991